

Rusthuizen gaan mee met hun tijd

De toekomstige ontwikkelingen in de gestructureerde ouderenzorg

Daniel Vandermeulen

Adviseur FERUBEL Vlaanderen¹

De gestructureerde ouderenzorg zoals vandaag bekend, is van vrij recente datum. In Vlaanderen dateert de regelgeving uit 1985, net nog geen 20 jaar geleden. Ze is evenwel aan "vervanging" toe. Redenen zijn onder meer de toenemende specialisatie, de sterk uitgebouwde thuiszorg en de nieuwe brugvormen tussen thuis- en residentiële zorg. Deze branchevervaging leidde tot het voorstellen van een nieuw ouderen- en thuiszorgdecreet.

Een nieuw ouderen- en thuiszorgdecreet²

Het ontwerp wil een integratie zijn van het thuiszorgdecreet en het ouderendecreet. Het thuiszorgdecreet gaat over de diensten voor gezinszorg, de lokale dienstencentra en de oppashulp. Het ouderendecreet gaat over de rusthuizen, de serviceflats en de woningen voor bejaarden. De beoogde nieuwe regelgeving stelt de zelfredzaamheid van de gebruiker van al deze voorzieningen centraal.

Het ontwerp geeft het toekomstige ouderenbeleid aan. Zes prioritaire doelstellingen worden weerhouden:

- zorg op maat;
- preventie;
- de versterking van de positie van de gebruiker;
- toegankelijke voorzieningen;
- omgaan met de vermarkting van het aanbod; en
- de belangrijke rol van de mantelzorger.

Drie basisvoorzieningen in het zorglandschap

In het ontwerp worden drie basisvoorzieningen in het zorglandschap onderscheiden: de rusthuizen, die woon- en zorgcentra moeten worden, de lokale dienstencentra en de diensten voor gezinszorg.

Het is de bedoeling dat **rusthuizen** ook andere vormen van dienstverlening aanbieden: een centrum voor kortverblijf, een dagverzorgingscentrum en eventueel ook serviceflats. Ze worden met andere woorden woon- en zorgcentra. **Woon- en zorgcentra** dienen in het ontwerpdecreet ook te zorgen voor crisishulpverlening.

De spil in de thuiszorgondersteunende activiteiten worden de **lokale dienstencentra**. Zij moeten de ouderen informeren over de hulp- en dienstverlening in de buurt, moeten recreatieve en vormende activiteiten op de agenda zetten, buurthulp organiseren om zo het sociaal netwerk te

verstevigen en initiatieven opzetten die de zelfredzaamheid verhogen.

De **diensten voor gezinszorg**, de derde pijler, brengen zorg aan huis en moeten het mogelijk maken dat mensen zo lang mogelijk in hun vertrouwde milieu kunnen blijven.

Het Vlaamse beleid wil uiteindelijk alle zorgbehoevende ouderen een zo hoog mogelijke kwaliteit van leven te bezorgen.

Rustoordn zullen dus ook extramurale diensten aanbieden, en de organisaties voor thuiszorg bieden hun diensten aan aan bewoners van serviceflats en bejaardenwoningen. De vervaging vraagt om nauwgezette planning van het aanbod en dit gestoeld op de vraag. Het beleid stelt een vraaggestuurd beleid voor. Bestaande initiatieven zullen dus een enorme flexibiliteit aan de dag moeten leggen.

Nieuwe uitdagingen

Iedereen is het erover eens dat ouderen die zorg nodig hebben zo lang mogelijk in een hun vertrouwde thuissituatie worden verzorgd. Toch worden alle rusthuizen overstelpt met aanvragen. Heel vaak staan de familieleden van zorgbehoevende ouderen in een noodsituatie: bijvoorbeeld de moeder of de grootmoeder die na een ziekenhuisopname snel moet worden "geplaatst". Alternatieven kunnen in deze noodscenario's worden aangeboden.

Er wordt al druk met tussenvormen die de brug maken tussen thuis- en residentiële zorg geëxperimenteerd. De Vlaamse overheid financiert nieuwe projecten, zoals de uitbouw van opvang- of gastgezinnen voor ouderen, het ondersteunen van de mantelzorg, het dementiecafé, de valpreventie. **Enkele West-Vlaamse initiatieven worden toegelicht in de rubriek 'Spectrum' op blz. 40-41.** Het is duidelijk dat de huidige structuren in vraag worden gesteld en zich daarom dienen te heroriënteren om nog te kunnen beantwoorden aan de stijgende vraag naar professionele ondersteuning in zowel de rusthuizen zelf als de groeiende nood naar omringende deskundigheid op het thuisfront. Die deskundigheid vergt een aangepast vormingsbeleid.

Een heel jonge sector die constant de snelle wijzigingen ondergaat van de samenleving en de financiering heeft het niet gemakkelijk. Omwille van de organisatorische en economische realiteit is een globale schaalvergroting van de rusthuisvoorzieningen een feit. Ook de provincie West-Vlaanderen ontsnapt niet aan deze tendens.

Het kwaliteitsdecreet van de Vlaamse Gemeenschap

15 jaar na de eerste regelgeving schrijft de Vlaamse Gemeenschap haar kwaliteitsdecreet. Rusthuizen hebben nog net een jaar de tijd om er een invulling aan te geven. Tegen eind 2004 moeten ze een kwaliteitshandboek voorleggen waarvan de inhoud door een besluit van 2001 voor de rusthuizen, de centra voor dagverzorging,

de centra voor kortverblijf, de serviceflats en de woning-complexen met dienstverlening vastligt.

In het geheel van deze ontwikkelingen worden de rusthuizen nog verder geconfronteerd met wijzigingen. Indien er wordt geopteerd voor een kwalitatief beleid dat tevens rekening houdt met de schaarste van de humane en geldelijke middelen zal een uitbouw op lokaal en regionaal niveau noodzakelijk zijn. De afstemming van de dienstverlening op elkaar en ten behoeve van de hulpvrager wordt fijner afgelijnd.

Eind juni 2003³ keurde de Vlaamse regering het decreet goed waarmee aan de lokale besturen meer verantwoordelijkheid wordt gegeven om een sociaal beleid te voeren. De Vlaamse overheid van haar kant engageert zich om de lokale besturen hierin te ondersteunen. Zo werd het lokaal sociaal beleid onlangs opgestart.

Het decreet kadert verder in de filosofie die aan de grondslag ligt van het kerntakendebat, en die overheden wil doen samenwerken ten dienste van de burgers.

Concreet bevat het decreet drie luiken:

- In elke gemeente komt er een Sociaal Huis, dat minstens een gemeenschappelijk loket is van gemeente en OCMW. Daar moet elke inwoner terecht kunnen met alle vragen over de sociale dienstverlening van gemeentebestuur en OCMW. Het moet de inwoners ook direct kunnen doorverwijzen naar de juiste sociale voorzieningen in de gemeente. Gemeenten en OCMW's hebben de vrijheid om nog verder te gaan. Zij kunnen beslissen hun diensten nog meer te integreren of ook andere organisaties en voorzieningen onder hetzelfde dak te huisvesten;
- In elke gemeente maken gemeentebestuur en OCMW een gezamenlijk sociaal meerjarenplan op waarin ze hun acties op elkaar afstemmen en de taken onderling verdelen;
- De Vlaamse regering kan in de toekomst de talloze instellingen en sociale voorzieningen in Vlaanderen opleggen om verplichte taakafspraken te maken met het lokaal bestuur.

Op deze wijze hoopt de Vlaamse regering de dienstverlening aan de bevolking te stroomlijnen en de toegankelijkheid te verbeteren. De lokale besturen krijgen hierbij een centrale rol toebedeeld, omdat ze het meest burgers nabij bestuur zijn dat het best de noden en behoeften van de lokale bevolking kan inschatten.

16 zorgregio's in West-Vlaanderen

Nog concreter inspelend op de nood aan overleg en samenwerking is het bepalen van zorgregio's⁴. De inplanting van gezondheids- en welzijnsvoorzieningen werd tot voor het decreet grotendeels bepaald door de voorzieningen zelf (aanbodgestuurde). In de toekomst wil de Vlaamse overheid het aanbod van de voorzieningen en hun samenwerkingsverbanden **plannen op basis van huidige en toekomstige behoeften van de bevolking**. Om (bij)sturend te kunnen optreden is het noodzakelijk een instrument vast te leggen.

Daarbij moet de analyse van een reeks indicatoren, die deze behoeften en het zorgaanbod objectief in kaart brengen, toelaten een zorgstructuurplanning uit te werken die een optimale spreiding van voorzieningen waarborgt en bovendien voldoende dynamisch is om te kunnen worden getoetst aan de wijzigende noden, de vooruitgang van de wetenschap en de financiële mogelijkheden.

Het Vlaams grondgebied wordt opgedeeld in **hiërarchisch gestructureerde zorgregio's**, die als basis kunnen worden gebruikt voor het programmeren van voorzieningen en voor de ruimtelijke afbakening van "natuurlijke" samenwerkingsverbanden.

In West-Vlaanderen worden 16 zorgregio's onderscheiden. Blankenberge, Brugge, Torhout, Knokke-Heist, Oostende, Veurne, Roeselare, Diksmuide, Izegem, Tielt, Ieper, Poperinge, Kortrijk, Menen, Waregem en Deinze.

Tot slot

De ouderensector is een sector in volle ontwikkeling. Vraag is hoe de financiering van de zorg de trend van de toenemende en steeds meer gespecialiseerde zorg kan blijven garanderen? Ongeacht de hier geschetste overheidsinitiatieven zullen allicht ook de ouderen zelf lokaal initiatieven willen nemen om voor hun zorg in te staan, al dan niet losstaand van wat het beleid wil regelen.

Foto: Woor- en Zorgcentrum OLV Gasthuis, Poperinge

- 1 Ferubel Vlaanderen vzw is de werkgeversvereniging van ouderenvoorzieningen voor Vlaamse initiatiefnemers in Vlaanderen en Brussel. De leden van de federatie zijn voornamelijk rusthuizen en serviceflats.
- 2 Zie onder meer: <http://www.wvc.vlaanderen.be/ouderenzorg/regelgeving/>
- 3 Zie ook: <http://www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/index.htm>
- 4 23 MEI 2003. - Decreet betreffende de indeling in zorgregio's en betreffende de samenwerking en programmatie van gezondheidsvoorzieningen en welzijnsvoorzieningen, Belgisch Staatsblad 6 juni 2003, pagina 30891.